

ROD (545) *sb m*

ród, rod-.

sg N ród (43). \diamond *G* rodu (202). \diamond *D* rodu (5) *Leop*, *HistRzym* (3), *ZbylPrzyg*, rodowi (1) *BielKron*.
 \diamond *A* ród (37). \diamond *I* rodem (215); -em (6), -(e)m (209). \diamond *L* rodzcie (35). \diamond *V* rodzcie (1). \diamond *pl G* rodow (3). \diamond *A* rody (1). \diamond *L* rodach *CzahTr* (1), rodzi(e)ch (1) *BudBib*.

Sł stp brak, *Cn notuje*, *Linde XVI* (pięć z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. Osoby połączone jakimiś związkami natury społecznej, zwłaszcza wspólnego pochodzenia (224) :

a. Szereg następujących po sobie pokoleń pochodzących od jednego przodka; *genus Modrz*, *Vulg*, *Cn*; *cognatio*, *semen*, *stirps Vulg*, *Cn*; *generatio PolAnt*, *Mącz*; *domus Vulg*; *natio*, *sanguis Cn* (113) : A kogo tym [szlachectwem] obdará z niebyśkiego grodu/ Iuż then ławy poprąwi/ połláchci y rodu. *RejWiz* 98v; Tu sie fkończył rodzay wielkiego Cyrułá/ [...] gdzye sie okazało/ iż dla iednego złego potomká/ wżytkiemu rodowi Pan Bog nie przepuścił. *BielKron* 217v; *Mącz* 143c, 398a; *CzechEp* 58; Abyś więc [królu] tak nietylko w bogáctwiéch we złoćie [...] ále też y w cnocie [...] dziedźczył/ A ród nieprzerwanémi ftopniámi byś liczył. *KochJez* B5; *KochEpith* A4.

rod czyj [w tym: *G sb i pron* (14), *pron poss* (14), *ai poss* (4)] (32): *BielŻyw* 50; *GliczKsiąż* F7v; *GroicPorz* aa2v; *RejWiz* 100; *Leop Num* 1/42, 44, *Deut* 1/28, 2.Reg 16/5, 3.Reg 21/21, 29, *Esth* 9/23; *BielKron* 83v, 124v, 319, 326, 340, 431, 469v; Zła corko á bez wftydu/ procz chcefz fwoy rod poniżyć? *HistRzym* 14; Iefli obádwá Ewánieliftowie Mátheuż z Lukałzem iedną linią rodu Iozeffowego prowadzą. *CzechRozm* *3v, 149v *marg*; A tu fię iuż dokończył rod xiążąt Litewłkich z Herbu Kitaurułła *StryjKron* 365; *KochWz* 141; *CiekPotr* 53; Z cudzego kráiu zwodzić niewiáfty do domu/ Czemuż taką frototę czyniż rodu fwemu. *ZbylPrzyg* A2v; [*WujBib Gen* 43/7 (*Linde*)]. *Cf Fraza*; »być z rodu«, »iść z rodu«, »rodu początek«.

W połączeniu z imieniem własnym założyciela lub przymiotnikiem od niego pochodzącym [w tym: *rod + imię* (1), *rod + przymiotnik od imienia* (1), *przymiotnik od imienia + rod* (1)] (3): A tu na tym Wacłáwie przeštał rod Przemyłlá pierwżego dziedzica Cześkiego *BielKron* 326; Gdy fzczedł rod Lechow/ Rycerfcy ludzie vczynili Syem w Gnieźnie/ po roznych rozmowách wybráli dwánaście Woiewod ku fprawie rzeczy połpolitey *BielKron* 340, Kkkk3.

W połączeniu z przymiotnikiem określającym funkcję pełnioną przez członków rodu (1): Rod Arcykáplánski: iż ich wiele było: choć ieden tylko był nawyższy miedzy nimi. *WujNT* 409 *marg*.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejsca siedziby rodu (1): IAn trzeći rodu známienitego Rzymłkiego/ był Papieżem lat XIII. *BielKron* 163v.

W połączeniu szeregowym (1): Wielka Niemoc przygadza fye od zbytku pićia y iedzenia/ [...] á drudgy z oycá/ áłbo z mátki/ áłbo z rodu. *SienLek* 58.

W konstrukcjach w funkcji przydawki lub orzecznika (23):

~ »[jakiego] rodu« (12): Iozeffus żyd rodu kapłańfkiego z Ieruzalem [...] wypifuiątz czas cefarftwa Tyberyułła Cefarza/ [...] o Kryftufie tak fwiadczy *OpecŻyw* C2v; *RejKup* d4v; *Mącz* 78b; *SkarŻyw* [407]; miałáłzby dla Bogá Tylko trzydzieści grzywien márných wziąć zá wieniec, Tákiego rodu, y tak ofobna pánienká? *CiekPotr* 46. *Cf Wyrażenia*.

»z [jakiego, którego] rodu« (11): *Leop Deut* 1/28, *2.Reg* 16/5, *Esth* 9/23; choć znamię iż z mego rodu będzie wiele pánow/ wżákże zázwdy ieden będzie drugie przemágał/ iáko tá rozgá vkázuie. *BielKron* 319, 122, 431; *Humili loco natus*, *Z ubogiego rodu. Mącz* 196c; zebráli fię przełożeni ich [Żydów]/ [...] y Annałz Arcykáplán/ y Káiphálf/ y Ian/ y Alexánder/ y ile ich ieden było z rodu káplánłkiego *WujNT Act* 4/6. Cf »z rodu krolewskiego«, »z rodu ślachtetnego«. ~

Fraza: »rod zaginie« [w tym: jaki (1), czyj (1)] (3): łam zołtaniełz á linow nie będziełz mieć, rod twoy zaginie á imieniem inšzy władnáć będą. *BielŻyw* 50; *BielKron* 105; [Bóg] Małżeńłki łtan vtwierdził/ by z niego łynowie Vczćiwi fię rodziłi/ á zás potomkowie ieden po drugim włchodził; by rod nie záginął *SapEpit* B3.

Zwroty: »[komu] w rodzie być; być w [czyim] rodzie, z rodu [czyjego]« [szyk zmienny] (2;1:1): nie godnáš áby kiedy byłá w náłzym rodzye. *BielKron* 101v; *RejZwierc* 52; *CzechRoizm* 154; A Xiążę Daniło Románowic/ będąc y z rodu Rułkich Monarchow/ [...] inšzych Kniáziow Rułkich przeciwnych łobie/ [...] do pośłufzeńłtwa przywiódł *Strykron* 350; [Y poiął [Bolesław Krzywousty] corkę Ksiáżęcía Kijowłkiego Swátopelká/ imieniem Zbiłławę/ która że mu byłá w rodzie/ otrzymał łobie v Papiežá rozgrzełzenie. *BielKron* 1597 93 (Linde)].

»[komu] być w rodzie« = być podobnym do kogoś, przypominać kogoś [szyk zmienny] (5): Pirwey wino łzczepił Noách/ Ktore kozyel náłazł w gorach/ Muśić [tj. *Bachusowi*] ten kozyel być w rodzye/ Przeto podz odemnię łmrodzie *BielKom* Fv; *RejZwierz* 42; (nagł) Ian Boratińłki. (-) PRzypátrzywłzy łie pilnie tey iego vrodzye/ Mnimam Cyklops vdátny że mu coś iełt w rodzye/ Bowiem męłtwo tu iego przy nim łie náyduie *PaprPan* M2, E2v, Aa.

»iść (a. pość a. wyniść), idący (a. poszły) z rodu [w tym: jakiego (4), czyjego (4)]; wyniść rodem [z kogo]« [szyk zmienny] (6:2;1): *ZapWar* 1507 nr 1986 [2 r.]; *March¹Wiet* A2; Filip połzedł z Herkulefá Greká/ żoná z rodu Achillefá thež Greká *BielKron* 122, 153v, 417v; *PaprPan* Dv; ROmuáldus w Ráweńnie mieśćie Włoskim/ z zacne⁸⁰ ksiáżęcего rodu idący/ zmlódości [...] grzechámi fię ćielełnemi mázał *SkarŻyw* 569, 241.

»z [jakiego] rodu się narodzić, urodzony« (1:1): CEłarz Aurelianus s prołtego rodu s kráin Węgierłkich vrodzony/ ále w Rycerłkich rzeczach z mlódości wychowan. *BielKron* 153v; *KwiatKsiąž* A3.

Wyrażenia: »rod cesarski« [w tym: rodu cesarskiego (1)] [szyk 1:1] (2): *KlerPow* 3; á vbogiemu/ by dobrze z Cełarsłkiego rodu łzedł/ gdy nic nie ma/ czći żadney nie dáią. *SkarŻyw* 241 cf »iść z rodu«.

»rodu jednego« (1): *Congener*, *Eiusdem* vel *consimilis generis*. – Iedney family, rodu iednego. *Calep* 240b.

»rod krolewski, krolow« [w tym: rodu krolewskiego (1), z rodu krolewskiego (2)] [szyk 6:2] (7:1): *RejWiz* 126v; *Leop* 4.Reg 25/25; Ná Rzymiániech to przewiódł/ iž im chudego człówieká napirwey przełožył ná zwirzchni vrząd/ Ráymundá z rodu krolow Ierozolimłkich *BielKron* 186v; Od tegož czáfu łławá krolełtwa Czełkiemu vmnieyłzoná iełt/ iáko rod krolewłki opułzczón. *BielKron* 327v, 49, 105, 261v; (nagł) Anná Krolewná Polłka. (-) Włdząc pánnę łpraw łwiętych rodu Krolewłkiego/ Przypiláć ią thu mułżę do orłzaku tego. *PaprPan* Ee3.

»książęcy rod« (2): w tymże ftárożytnym [...] mieście [tj. *Padwie*] [...] / s Xiążęcego rodu y s fámego oicá Kxiążęciaś fię národził. *KwiatKsiąż* A3; *SkarŻyw* 569.

»rodu [czyjego] początek« (1): Bo Rzymianie znamienitfze fynom fwym imiona y przezwiłka dawali, aby rodu ich początek fnadnie mogli rozęznan [!] być *BielŻyw* 168.

»poważnego rodu« (1): *Mącz* 78b cf »dom albo rod«.

»z rodu ślachtetnego« (1): EZáiałz wielki Prorok s Prorokow/ fyn Amofá z rodu fláchetnego z Ieruzálem *BielKron* 93v.

»wielkiego rodu« (1): Nic Herb/ nic Tituł/ nic wielkiego rodu Synem być/ gdy w twych fprawach pełno frodu *StryjKron* 76.

»rod wysoki« (1): to będziefz raczyłá vczynić iáko páni miłościwa lálkáwa á zrodu wyfokowego/ páná Krákwfkyego [...] połflá. *March¹Wiet* A2.

»rod (za)cny« [w tym: rodu zacnego (1)] [szyk 2:1] (3): *PaprPan* Ee3v; Ná ten czás Klemens Rzymiánin rodu Senatorfkiego zacnego vczeń Piotrá S. kościół Boży fprawował *SkarŻyw* [407], 569.

»rodu znamienitego« (1): *BielKron* 163v cf *W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejsca*.

Szeregi: »dom albo rod« (1): De summo loco adolescens, Poważnego domu álbo rodu młodzieniec. *Mącz* 78b.

»rod a potomstwo« (1): S tey przyczyny Strátoná wybráli kfiążęciem/ przyiáwłzy od niego przyfięę/ áby ták zacne przełożeńftwo [...] nie przychodziło ná niłkie/ grube/ á niczemne ludzi [...]. S tey przyczyny Alexánder włzytki thákie pokrzyżował/ tylko Strátonow rod á potomftwo iego záchował. *BielKron* 124v.

»rod i szczątek« (2): adam triciz sznyegova ydzye szrodv y szczáthkv thych kthorem pravo tho sluszy. *ZapWar* 1507 nr 1986, 1507 nr 1986.

W przen (1) : Wfzakże nie dziw że [*Jagiellonowie*] cznotliwi býli/ Bo fię z dobré matky narodzili: Ktora býła rofzczka rodu Cefarłkego: Przetoż narodziła owoczcu dobrého. *KlerPow* 3.

Przen (2) :

czyjego [tj. bożego] rodu = *człowiek* (1): ktore przyrodzenie kiedyby mowiło/ ázaby ták nierzekło/ że [*Bóg*] [...] o włzytki fię fyny iednáko ftára: [...] iż też żaden iego rodu niemoże być zániedban *ModrzBaz* 142v.

Zwrot: »być sobie w rodzie« = *być do siebie podobnym, ze sobą powiązanym* (1): Bo pochlebftwo z nieprawdą/ což fą łobie w rodzye *RejZwierz* 81.

α. *Jeden z dwunastu rodów założonych przez synów Jakuba, które z czasem rozwinęły się w samodzielne jednostki organizacji plemiennej* (16) :

rod czyj (3): Then ieft rod fynow Efráimowych: kthorych wobec było trzydzieści y dwa tyfiące/ y pięćfeth. *Leop Num* 26/37, *Num* 2/8; *BudBib Deut* 17/9.

W połączeniu z imieniem lub przymiotnikiem od imienia założyciela rodu [w tym: *rod + określenie* (2), *określenie + rod* (1)] (3): Then ieft rod Danow według fámiliey ich. Wfłyfscy byli Suchámitowie: á było ich w obec fśeścdziefiąt y czterzy tyfiące/ y czterzy ftá. *Leop Num* 26/42, *2.Reg* 20/1; *BudBib Deut* 17/9.

W połączeniach szeregowych (11): A pierwszego dnia Miefiacá wtorego zezwano wżytko woŷfko/ y obliczono káżdę głowę miánowicie według rodu/ pokolenia/ y podług domow oycow ich *BibRadz Num 1/18*; A z ŷynow Iudá policzeni byli wedle rodu/ pokolenia/ y domow oycow ich/ káždy męzczyzná miánowicie z oŷoby ŷwey *BibRadz Num 1/26, Num 1/20, 22, 24, 28, 30 (11)*.

W konstrukcji w funkcji przydawki: »z rodu [czyjego]« (1): Tráfiło ŷie że theŷz thám był máž Belial imieniem Sebá ŷyn Bochry/ máž z rodu Gemini [tj. *Beniamina*] *Leop 2.Reg 20/1*.

β. *O rodach założonych przez synów Noego, z których (wg Biblii) rozwinęły się odrębne narody (3) :*

W konstrukcji w funkcji przydawki lub orzecznika: »z [czyjego, którego] rodu« (3): áczkolwiek był Noe vmiłował ŷyná Chámá/ ále iż poŷmiech z oycá vdzyáłał [...]/ przeto Pan Bog s potomŷtwá iego zwirzchnoŷć odiał [...]/ iż nie dłuęo był ná tym áni žádný s tego rodu potým *BielKron 10*; Węęrzy ŷwoie przodki w ŷwey Kronice kładá w pánnonieey/ od Bánnoná ktory był z rodu Semá ŷyná Noego *BielKron 296; BudBib 1.Par 4/40*.

γ. *O rodzie Dawida, z którego wywodzili się między innymi Chrystus i Maryja (8) :*

Zwrot: »iŷć (a. poŷć) z rodu« [w tym: *jakiego (2), czyjego (1)*] [*szyk zmienny*] (3): aboczyem oczycz tey myley pany poŷzedł zbyŷkupow y patryarchow a ŷzwáta anna poŷzla ŷkrola dauyda rodu y yných krolow *PatKaz II 45; PatKaz III 131v; LatHar 683 marg*.

Wyrażenia: »rod krola Dawida (a. Dawidowy)« [*szyk 1:1*] (2): *PatKaz II 45*; żebychmy wiedziedi narod Kryŷtuŷow/ ktory wedle ciála miał wynidz z rodu Dawidowego *BibRadz I 148v*.

»krolewski rod« [w tym: *rodu krolewskiego (1), z rodu krolewskiego (1)*] [*szyk 4:1*] (5): *PatKaz III 131v*; ŷzczęŷliwa ieŷt tá Pánná/ iż k temu ieŷt obraná/ z Krolewŷkiego rodu/ by mátká Bożą była *ArtKanc B2; LatHar 414, 464*; Bo áczkolwiek naŷwiętsza mátká Páńŷka/ rodu była krolewŷkiego Dawidowego: ále iż doŷtátkow y bogáctwá krolewŷkiego nie miála: v ŷwiátá [...] podlą była *SkarKaz 483a*.

»rod zacny« (1): Pátrż iáko P. Iezus y mátká ie^{go} idá zrodu zacnego *LatHar 683 marg*.

W przen (1) : Tyŷ ieŷt oná błogofławiona niewiáŷtá/ krwiá Krolewŷkiego rodu vczczona *LatHar 464*.

δ. *Dynastia (8) :*

W połączeniu z nazwą dynastii [w tym: rod + nazwa (3), nazwa + rod (2); rodu [jakiego] (1), z rodu [jakiego] (1)] (5): *KlerPow 3; BielKron 379v, Llll4v; [król Lokietek]* Przed tym będąc ŷzczefl[i]wy roku [!] Piaŷtowego/ S Kłięŷtw kilku będąc wzięty awzdý wiele złęo. Stało ŷie przeń Koronie *MycPrz I Bv*; Chwałá ieŷt wielka Bogu/ [...] Zechmy ŷie vrodzili/ w ten czás gdy záŷ látá Znowu nam Iáęiełłow rod ŷwięty przywrociły *KmitaPsal A5v*.

Zwrot: »iŷć z rodu [jakiego]« (2): *KlerPow 10*; A iáko lámi [*pokolenie Jagiellonów*] idá/ zrodu krolewŷkiego Y fá teę doŷtápiłi/ ŷtolcá tákowego Aby ŷie ták fortunnie/ ná ŷwiecie mnożyli zeby krole krolewe/ zych potomkow byli *KlerWes A2*.

Wyrażenia: »rod krolewski« (1): *KlerWes A2 cf Zwrot*.

»rod szlachetny« (1): Bo acz [*Zygmunt August*] ijdzie z rodu ŷzlachetného/ Z dobré matky y z oycza dobręo: [...] Wízkáże wýchowanié ieŷt tey mocy/ Moęe ŷkazitz/ wiele pomocy. *KlerPow 10*.

αα. *W starożytnym Rzymie: sukcesja cesarzy (niekoniecznie spokrewnionych) (1)* : A ktorzy fie tym obyczaiem [tj. przez cesarskie cięcie] rodzą thy łacinniczy Czełarżmi Popołżku [!] wyprothki albo wyrzezańcze zową/ Zkądże w Rzymie rod Czełarżow powłthał/ bowiem pierwży thego gimienia był z mathki wyrzażan. *FalZioł* V 34v.

b. *Rodzina, osoby blisko spokrewnione, w zasadzie współczesne sobie (niekiedy wraz ze służbą, dobytkiem); cognatio Vulg, PolAnt; genus, necessitudo Mącz, Cn; domus, gens, familia Cn (31)* : O wielká pociecha rodzitzom [tj. Maryi i Józefowi]/ mietz s łobą w rodzie takoweé dzieciátko *OpecŻyw* 32; łinowie y wnukowye [Jakuba] dzýewki y wżytek rod/ á tak wżytkyego rodzaju łakobowego ktorzy wełzi do Eiptu/ było śyedmđzýesiát *HistJóz* Ev; Pytał nas [Józef] o wżytek rod czo go iedno znamy [...] A nawięczy o tobie [tj. Jakubie, jego ojcu] y o bratach drugich *RejJóz* N4v, Q3 [2 r.]; *GórnTroas* 28; *SarnStat* 599.

rod czyj [w tym: pron poss (9), G sb i pron (4), ai poss (2)] (15): pytał nas tżłowiek tam ten o nałzym rodzye iełliby żyw był ocýec *HistJóz* C4, Ev; *MiechGlab* [90]; *RejJóz* P5; Praca go [Józefa] k łlawie przywiodła łego rod z głodu wywiodła *BielKom* D7; *Leop Esth* 16/18; *BielKron* 351; Ten [tj. Noe] bełpiecznie w tey łodzi y z rodem łwym pływiał/ Y tám fie był przypláwił gdzie pirwey nie bywał. *RejZwierc* [28²]; *BudBib Gen* 12/1. Cf *Zwrot*.

Zwrot: »przybliżyć się [czyjemu] rodu« = *wejść do rodziny przez małżeństwo (3)*: łam przyiał ku twemu dworu/ żądaiąc fie przybliżyć twemu rodu. [...] Tobie to wiedzieć dawam/ iże twey corki żądam. *HistRzym* 9, 103, 110v.

Wyrażenia: »bliski w rodzie« [szyk 7:2] (9): okrom łiołtry rodzoney y przyrodney á oycowey łiołtry/ może káżdą iną bliłką w rodzye poiąć. *BielKron* 44v; A gdy fie kthorey [Żydówce] tráfi iż iey mąż vmrze bez płodu/ winien ią poiąć niebołzczykow brát rodzony álbo nabliłższy w rodzie. *BielKron* 465, 53, 53v, 395, 465; *Genere sum ei proximus*, Nie ma nád mię w rodzie bliłżżzego. *Mącz* 143c, 326a, 439d.

»możny rod« (1): [Kazimierz Jagiellończyk] Co s nim [synem Bolesławem] czynić niewiedział y łtradał Nowogrod/ Niemniey Zygmunt Smołińko ácz też miał możny rod. *MycPrz* I C4v.

Szereg: »dom i rod« (1): Iełlić żądze Dogaraią, á ogień ten łam w łobie mnożyłż; Spłonać ci z domem twoim, y ze wżyłtkim rodem Do łczátká *CiekPotr* 53.

Jako ostatni człón we współrżdnym połączniu wieloczłónowym (1): (*marg*) Przekłętwo łtráfłiwe zá niełpráwiedliwą przyłfyęę. (–) [...] Aby ná cię przyłżła łłżkopá/ ná twą żoneł/ y ná twe dziecił/ y ná twoy wżytek rod. *GroicPorz* aa2v.

c. *Potomstwo, potomkowie; generatio Vulg, PolAnt; semen, stirps Vulg; tribus PolAnt (17)* : [Mieszko III Stary] Miał rod wielki/ łynow pięć/ corek ósm *BielKron* 355v.

rod czyj [w tym: G sb i pron (5), ai poss (4), pron poss (3)] (12): yáko pan bog [...] wczýnił tho że w rodzye Elifowym żaden fie nye dołtárżał *GliczKsiąż* F7; Nie włtanie z rodu twe^{go} mąż/ Ktoryby niemiiał być Kxiążęciem nád ludem łfráelłkim. *Leop 2.Par* 7/18, *Gen* 21/23, 36 arg, 36/1, 9; *BielKron* 70, 355v *marg*; Tełż y brácią twoię pokolenie Lewiego rod oycá twego przybáwiłż kłobie *BudBib Num* 18/2, *Lev* 22/3. Cf *Wyrażenia*.

Wyrażenia: »Adamow rod« = *ludzkość (1)*: [Chrystus] Adámow rod wykupił z ciemnego więzienia/ gdy [...] śmierć przeokrutną dla nas podiąć raczył *ArtKanc F4*.

»rod Izraela« = *Żydzi (1)*: áby wiedziáła wżyftká žiemiá/ iżeś ty ieft Pan Bog nász/ á iż imię twoie wzywáne ieft nád Izráelem: y nád rodem iego. *Leop Bar 2/15*.

Szeregi: »nasienie ani rod« (1): Nie będzie nálienie/ áni rod w ludu iego [*Non erit semen eius neque progenies*]/ ani ktore oštátki w kráinach iego. *Leop Job 18/11*.

»ani potomkowie, ani rod« (1): Przylięż mi ná Bogá/ że mi niebędziełz fzkodził/ áni pothomkom moim/ áni rodu moiemu [*ne noleas mihi et posteris meis stirpique meae*] *Leop Gen 21/23*.

α. *W znaczeniu jednostkowym: Potomek (o Chrystusie) [czyj] (3)*: Sybillá Frygia [...] ták mowi: [...] Rádá Boška mocą fpráwi/ Rod fwoy ná zyemi obiáwi. *BielKron 134v*.

Wyrażenia: »boski rod« (1): Bo ftarác się o to muśifz/ áby tákim był iákim byc ma fyn Boży: to ieft/ áby modlitwá y fpráwy twoie Boškigo rodu godne były *KuczbKat 380*.

»rod Dawidow« (1): *Leop Apoc 22/16 cf Szereg*.

Szereg: »korzeń i rod« (1): Ia Iezus/ poślátem Angiołá fwego/ áby wam fwiadczył o tych rzeczách w kościelech. Ia ieftem korzeń y rod Dawidow [*ego sum radix et genus David*] *Leop Apoc 22/16*.

d. *Pokolenie, generacja; generatio PolAnt; nativitas Cn (11)*: Co za pożytek ma człowiek ze wżytkiey prace fwey/ którą się prácuie pod słońcem? Rod idzie/ á (drugi) rod przychodzi *BudBib Eccle 1/4, Ps 77/8 [2 r.]*; [Dni ná dni krolowi przyczynifz/ látá iego iáko rod a rod. (*marg*) To ieft/ Niechay będzie żyw ná dwa wieki. (–) *BudBib Ps 61/6 (Linde)*].

Szeregi: »do rodu i rodu« = *zawsze (1)*: Tenże [*Jahwe*] też rzučil im [*zwierzętom pustynnym*] los/ á ręká iego podzieliłá im (iáko) fznurem/ ná wieki pośiędą iá/ do rodu y rodu [*in generatione et generatione*] miefzkać będą w niey. *BudBib Is 34/17*.

»do rodu i rodu« = *na zawsze (1)*: y przełomiłofię ná nie [*Żydów*] karánie [*przez Boga*]. Lecż ftnął Pinchás/ y modlił się/ á (ták) záhámowano karánie. Y poczytano mu zá fpráwiedliwość do rodu y rodu [*in generationem, et generationem*]/ áż ná wieki. *BudBib Ps 106/31*.

»od rodu do rodu« = *z pokolenia na pokolenie (1)*: y będzie ziemiá iego [*Edomu*] fmołá goráiącą. [...] od rodu do rodu [*a generatione in generationem*] burzon będzie/ ná wieki wieczne nie będą przezeń chodźć. *BudBib Is 34/10*.

Wyrażenia przyimkowe: [»na rody wieczne« = *na wieczne czasy*: Y rzekł Bog to znak przymierza/ ktore ia kładę między mną/ y między wami/ y między wżelką dużá żywiącą/ ktora zwámi ná rody wieczne [*in generationes saeculi*]. (*marg*) Albo wieki. (–) *BudBib Gen 9/12*.]

»w rody [czyje]« = *przez wszystkie pokolenia (1)*: A takiefz y między wieczory gdy Aharon lámpy zázże/ będzie kádźć/ á to kádzenie (będzie) vftáwicznie przed Iehowá/ w rody wálze. *BudBib Ex 30/8*.

e. *Naród, plemię; genus Vulg, PolAnt; familia Miech (40)*: OToż macie fwe przodki/ macie y pogány [...]. Prze Bog mili Polacy/ ośtrzegayciefz tego/ Byście ni w czym nie lżyli/ rodu ták fławnego. *RejZwierz 90*; Tákże od thego czáfu wefzli trzeći raz Hunni do Węgierfkiey žiemie (wyganiáiąc dwa kroć nász rod Słowáńfkiego ięzyká) *BielKron 299*.

rod czyj [w tym: *pron poss* (7), *G pron* (2)] (9): podziękowawłfy im [mieszkańcom Scytopolis]/ y vpomniawłfy áby y nápotym łáfkáwi byli ná rod ich/ [Juda z wojskiem] przyłłli do Ieruzálem *Leop 2.Mach 12/31*, *3.Esdr 2/5*; *BielKron 44*; Alienigena, Cudzi/ Obci/ nie náłżego rodu przichodzień. *Mącz 143c*; á żydzi więc/ znáć iż Sálomoná w rodzie łwym mieli. *PowodPr 79*. Cf *Frazy*.

rod czyj [= *kto jest (był) władcą*] [w tym: *pron poss* (1), *G sb* (1)] (2): *RejJóz Cv*; áczkolwiek wiele ich [Włochów] chciało Cefárzem mieć Othoná Sálkie kfiáżę/ ále łam Otho niechciał/ mowiac: Boże tego nie day ábych ia fláchetny rod Kárlá wielkiego łwiátu do Bogá zefłánego miał polieść. *BielKron 173*.

W połączeniu z nazwą lub przymiotnikiem od nazwy narodu, ludu [w tym: *rod + określenie* (13), *określenie + rod*]; *rodu [jakiego]* (5), *z rodu [jakiego]* (5) (13): *BielŻyw 86*; *MiechGlab 65*; Iożeph z rodu żydowskiego Sin Iakoba człeka cznego [...] Był przedan do ziemie cudzey *RejJóz A3, C2*; TEmerlan Owce pałał/ z rodu Tátárfkiego/ Owczarze go obráli/ zá Krolá łwoiego. *RejŻwierz 33*; iest to wftáwiono w náłżym rodzie Ottomáńskim/ áby żadny cudzey żony pod przykrycie iey nienáwiedzał *BielKron 313, 31v, 173*; *Mącz 420d*; LEch on zacny mężny Krol rodu Słowieńskiego/ Był tu napirwłżym pánem krolełtwá Polkiego. *PaprPan Dd*; *SkarŻyw 317, 324*; *KlonWor 7*; [*DialSzlachLit A4*].

W konstrukcjach w funkcji przydawki (27):

~ »[*jakiego, czyjego*] rodu« (14): *Mącz 143c, 420d*; Ten [św. Izaak z Antiochii] nie byłci rodu Włofkiego: ále to co w Włofzech cudownie czynił/ oznaymić chcę. *SkarŻyw 324, 478*; Extrarius, Alienus, aut alienigena – Obczy, z inszego rodu. *Calep 398b*; *SarnStat 483*. Cf W połączeniu z nazwą, Wyrażenia.

»z [*czyjego, jakiego*] rodu« (11): Gdy łie tráfi cudzozyemiec do was chocia nie z wálżego rodu/ prziymicie á miłuycie go *BielKron 44, 162v, 170*; *RejPos 13*; *CzechEp 32*; W tym Eneas zacny człek z rodu Troiáńfkiego/ [...] Włiadłzy z nimi [z towarzyszącami] w okręty pułcił łie po wodzie. *PudłDydo A2*. Cf W połączeniu z nazwą.

»z rodu [*kto*]« (2): á drudzy [*Hozjuszowi*] [...] Polkę w opiekę (choćiaż nie był z rodu Polak) iáko oyczynę zlecáią *CzechEp 81*; Iełcze do Elekciiey nalezy wiedzieć, ze [*starostwa*] iedno Polakóm máią bydz dawáne z rodu *SarnStat 483*. ~

Frazy: »[*czyj*] rod poszedł [*skąd*]« (1): Ale ten narod Sodomłki á tá zła winnicá/ Dáleka iest ták rzec mogę od nas ich roznicá/ Bo ich rod połzedł z Gomorry *LubPs gg5v*.

»rod [*czyj*] szcedł« (1): Bo tho [*Amazonki*] czuły gdy [...] z obcemi ludźmi w płodzye nákládály/ áby łnadź rod ich nie łczedł *GliczKsiąż B5v*.

Zwrot: »z [*którego*] rodu pość; rod [z *kogo*] pochodzący« (1;1): DRugi rod z Zawolłkich Tatarow pochodząci [*Altera soboles et geneologia ex thartaris [...] derivata*]. Iest Włanłki á to od Vlana pierwłżego naiezdніка [...] ziemie Przekopłkiey. *MiechGlab 70*; otrzymał ty niedawno Krol Perłki kráiny/ bo łte⁸⁰ rodu [*Tatarów*] połzedł *BielKron 439v*.

Wyrażenia: »cudzego rodu« (1): Potym krol Solomon rozmiłował łię niewiałt cudzego rodu mnogich [*mulieres alienigenas multas*] *BudBib 3.Reg 11/1*.

»jednego rodu« (2): przeto prosił Acháb Iozafátá/ áby mu pomógł dobywać Rámáty [...]. Ktory rzekł/ iáko ia ták y ty y lud náfz iednego rodu (iákoby rzekł/ winieniem to vczynić) *BielKron* [84²]; A mogli też być ci Iatwieżowie z Iázygami Metanafti iednego rodu *StryjKron* 205.

Szereg: »rod i język« (1): Stridon, Miáfto pograniczne między węgierską ziemią á między Dalmacją/ [...] rodu y yęziká sławackiego. *Mącz* 420d.

f. *Lud, ludzie; gens BartBydg; generatio, natio PolAnt* (8) : *BartBydg* 64; iuzem trzy dni nie iadł. A wzdym zamku nie dobył/ nie weźmiesz go głodem/ Byś tu wierę rok leżał/ y ze wżytkim rodem. *RejFig* Dd7v; *BudBib* Ier 2/31; A wżytko czynicie okrom márkotánia/ y Íporow. Abyście byli [...] dzieci Boże nie nagánione/ wpośrzodku rodu niepráwego *BudNT Philipp* 2/15, *Matth* 17/17; *ModrzBaz* 105.

Wyrażenie: »rod człowieczy« [*szyk* 1:1] (2): O nędznelz to nafienie człowieczego rodu [...]. Ledá co ie vwiedzye ledá co nápadnie/ Ze íam nieborak ni wzwie kędy w sídło wpádnie. *RejWiz* 28v; Lecz Noemu ízło o fámeo Bogá/ Szło o wżytek świat nád ktorym iuz trwogá/ Pewna wiśiálá. Szło nád inne rzeczy/ O rod człowieczy. *KlonFlis* D3v.

g. *O zwierzętach* (4) :

rod czyj (2): A kthoreby [*piskłę orla*] íe patrzenia [*na słońce*] bronilo/ oczy odwracziacz. Tedy ie z gniazda wyrzuca iako nie godne rodu íwoiego. *FalZioł* IV 17b; *RejRozm* 391.

W konstrukcji w funkcji przydawki: »z [czyjego] rodu« (1): (*did*) Koth przífiedłfi do lwa do krati Mowy (-) Wei wey tocz iakifz krafni pan [...] A czos też znałfego rodu Nałfi gorą chwala bogu *RejRozm* 391.

Zwroty: »[komu] być w rodzie« (1): (*nagł*) Liew. (-) Czo to za licha beftia [*tj. kot*] Tim ogonkiem tak wwiya A liczi íe nam bicz wrodzie *RejRozm* 391.

»pość rodem [z czego]« (1): Tám [*w mieście Mecha*] niewymowna wielkość gołębi/ bo powiádaiá iż poźli rodem z tey gołębice kthora Máchometowi rády w vcho dodawálá. *BielKron* 264.

2. *Rodowód, pochodzenie, genealogia; genus Miech, Modrz, Vulg, JanStat, Cn; genealogia Miech, PolAnt, Vulg; ortus Calep, Cn; locus Mącz; origo Modrz; natio Cn* (294) : przeto [*Amazonki*] wyznawály to pośpolicye chcąc rod zálećić/ że z Bogá Marlá poźly. *GliczKsiąż* B6; *BielKron* 101v; [*Polska*] Ma Ruś/ Mołkwę/ Prufzaki/ Mázury/ Tátary [...]. Pomieźzály íe w rodzie/ tey ziemie íynowie/ Przeto v nich rozummy/ rozmáite w głowie. *BielSat* G3v; *BudBib* 1.Esdr 8/3; *BudNT* A marg; *ModrzBaz* 41v; *Calep* [739]a.

rod czyj [*w tym: G sb i pron* (7), *pron poss* (2)] (9): Rodu ich [*Tatarów kazańskich*] Carzow ani dzieiow nie pífzą abowiem oni ołdowni íá kxiędzu Mołkiewfkiemu. *MiechGlab* 75; *GliczKsiąż* B5v; *Leop* 2.Esdr 7 arg; *OrzRozm* P2v [2 r.]; *BielKron* 379v; *BudBib* 1.Esdr 8/1; *StryjKron* 742 marg; ktory [*Chrystus*] íełt bez Oycá według człowieczeńftwá/ á bez mátki według Boftwá: ktorego rodu nikt wyłowić áni ogárnać nie może *WujNT* 765.

W połączeniach szeregowych (3): *MurzNT* 1 marg; Nie záłuię tego zem íye ożenił/ przeto/ iż mi dał Pan Bóg Zónę/ Rodem/ Vrodá/ Połágiem/ y cnotą Zácną *OrzQuin* Y3v; iáko Wenus/ dwoie Dżiśia ludzi póymuie/ w ślubné iárzmo íwoie: Zacnégo IANA ZRVSCA/ zrodu y z dziełności/ Z

cnót przyrodnych/ á w íprawách oíobnéy báczności. Zonę iemu ślubioną [...] *OstrEpit* A2v; *WujNT* *Hebr* 7/3.

W *przeciwstawieniu*: »rod ... uczynek(-ki)« (2): *OrzRozm* P2v; Sláchetny mąż nie ná rodzye bywa poznán/ ále ná vczyńkach. *BielKron* 183v.

W *konstrukcjach w funkcji przydawki i orzecznika* (195):

~ »rodu [jakiego]« (2): [polscy sakramentarze] naprzod rodu íą dobrego/ ále nie świętego *OrzList* e4v; *SkarŻyw* 62.»[kto] z rodu« (1): ANná z Pilce [...] Y z mężów Káíztelanká/ y z rodu/ w tym grobie Leży *KochFr* 53.

»rodem [skąd]« [w tym: z + G sb (150), od + G sb (2), skąd (7); rodem + skąd (132), skąd + rodem (27)] (159): *OpecŻyw* C2; Gallenus lekarz po wżitkim íwecie znamienity. Był rodem z Pergamu w Azyey. *BielŻyw* 139, 5, 21, 89 [2 r.], 121; *LibLeg* 11/94; Item Powyada yích s Thomkyem ze mroczy rodem Barwyerśkyego rzemyośła thowarżiśchem íuknya y íchablyą wkończyeny, kathowi Marczinovi yuśch dawno vkradli *LibMal* 1547/130v, 1550/157v; *RejKup* d4v; *GroicPorz* hh2v; *BibRadz* Mar 7/26; AMos Prorok z miáśteczká Tekue rodem/ był s páłterskiego ítánu *BielKron* 92; [król *Tarkwiniusz*] vciekł do miáłtá Etruíká ze trzemi íyny (bowiem ítámtąd rodem był po mácierzy) *BielKron* 104v; Pílat był rodem z Gálliey/ tho íeł s Fráncyey/ z miáłtá Lugdunu *BielKron* 140; ANicetus Papież rodem s Syryey z Dámáízkú/ ten vśtawił áby duchowni brody golili *BielKron* 150; MAAxyminus Cefarz rodem s Trácyey/ ten z młodych lat páł dobytek *BielKron* 151v; SYlweryus Papież rodem s Kámpániey/ íyn Ormizdy bíkupá/ był rok íeden y mieśięcy pięć. *BielKron* 163; Pius Papież rodem s Seny/ nie był żyw ípełná roku. *BielKron* 190; Trzynałta Íltrya gdzie Íltrynopolis/ Pola/ y Stridon/ íkąd był święty Ieronim rodem *BielKron* 276; Po íego ímierci Rádlicá doktor w lekárśtwie/ rodem od Káíířzá/ ná bíkupśtwo wybran *BielKron* 378; Tegoż roku Woyćiech Fontanus rodem z Włoch nowo przyiechał do Krákwóá/ y ítářízym był vczyńion v S. Fráncířzká w klaśtorze *BielKron* 416v, 84, 87, 92, 132v, 133 (126); *KwiatKsiąż* Av; Rurigena qui ruri gignitur CC. Wieśny álbo ze wśi rodem. *Mącz* 362a, 420d, 441c; *HistRzym* 36v; á ízukay táw w domu Iudy człowieká nie ktorego/ Saulá imieniem/ á rodem s Táríey *RejPos* 283, 285; *BiałKat* 298v; *RejZwierc* 52v; *BudBib* c; *PaprpPan* G2, K3; *SkarŻyw* 46, 86; *NiemObr* ktv; *LatHar* 726; HEbreowie bylic nie wśyżcy Zydownie/ ále tylko oni/ ktorzy rodem byli z Iudńkíey ziemie *WujNT* 751, *Act* 4/36, 18/24.

»rodem [kto (= rzeczownik (n-ethn lub mieszkaniec miasta) lub przymiotnik od n-loc)]« [w tym: rodem + kto (31), kto + rodem (2)] (33): VRban ízośty rodem Neápolitan/ był wybran od Włochow zá Papieżá *BielKron* 187; Látá 1472. przyiechał do krolá Kázimierzá Legath Papieřki Márek Patryarchá Akwileńki rodem Weneth *BielKron* 395v; KRyířtow Kolumbus rodem Włoch/ [...] prośił Krolá Páná íwego áby mu w thym pomocen był/ co przed íię wźiáł *BielKron* 440v, 114v, 150v, 154, 155, 157v (31); IOśes [...] Lewic [= *Lewita*]/ Cypryřki rodem/ máiac pole y przedawřzy przyniośł pieniądze/ y położył v nog Apośtołřkich. *BudNT* *Act* 4/36; *WujNT* *Mar* 7/26. ~

Zwroty: »rodem íść [z kogo]« (1): od kthorych krolow Kárzeł Cefarz dziřieyřzy/ y Ferdynánd Krol Rzymřki/ rodem idą z Gothow krolow Hířzpáńřkich. *BielKron* 279.

»rod wieść, wiodący« [w tym: z kogo (3), z czego (1), od kogo (1)] (4:1): Mátká [*Zygmunta Augusta*] byłá. Boná Ianá Gáleácego z forcíey. Xiążęciá Medioláńřkiego/ á Izábelie ktora rod řwoy.

Zárágońfkich/ Syculfkich [...] Krolow wiodła *BialKaz* I2, I2; On Król/ rodzićiel królów/ z królów ród wiodący/ Nie ma grobu/ ni znaku *GórnTroas* 11, 35; Vczonych náuk Páni [*tj. Pallas*] rod wiedzie od Bogá *WitosłLut* A2.

»[skąd] rodem wyniść« (1): Ale iefzcze dobrze iż te [= *tych*] pámiętáią fkąd rodem wyfzli *RejZwierc* 100.

Wyrażenie: »macierzyński [= *po matce*] rod« (1): że oni wielcy Monárchowie. Kárzeł y Ferdinánt [...] ftego domu Mátki/ Krolowey Bony/ mácierzyńki rod fwoy wiedli *BialKaz* I2.

Szereg: »rod i byt« (1): SOlon mędrzec ieden z fiedmi mędrzczow rodem y bytem z Aten. Then Atenfkim panom wyborne vftanowił prawa *BielŻyw* 5.

Wyrażenie przyimkowe: »z rodu« [*o cechach dziedziczonych*] [*w tym: kto* (1)] (3): wżakoż oni [*Tatarzy Przekopscy*] łupieftwa fwego wilczego z dawna á z rodu zwykłego nie mogą przeftać *MiechGlab* 74; (*nagł*) Sobiełcy. (-) CIby mieli z rodu być/ nie práwie dubiele *RejZwierc* 86v; Wiedz że tho Lyfakówfkim práwie idzye z rodu/ W żadney fpráwie pocźciwey nie chybiáią brodu. *PaprPan* R4.

Przen (1) :

Zwrot: »rodem wyniść [skąd]« (1): Weydzie czołczij podobnego K jałcurkąm wypadło zniego [*z kupca*] [...] (-) Snacz tho ona trycezyma Ktora rodem wyfla zrzima *RejKup* R.

a. Przynależność do klasy społecznej; *sors Miech*; *generositas, status Cn* (72) : dziewczki moiey Práwem Polfkim godzien ten ieft/ ktory rodem rownym mnie ieft. *OrzRozm* P2v; *BielKron* 105.

W połączeniach szeregowych (6): [*bogaci mają*] Czci, rod, wielkie przyjaciele, Moc i państwa, skarbow wiele, Mnogie roskoszy w dostatku *BierRozm* 5; Ia dziewce fwey godnego mężá á łobie żięćią fzukáiąc/ pátrzę ná rod iego/ ná zacność iego/ ná záchowanie y ná doftátek iego *OrzRozm* P2v, P3, Y2; *KochDz* 105; *OstrEpit* A2v.

W przeciwstawieniu: »rod ... uczynek« (2): ále Rzeczpořpolita y pořpolftwo iey/ ktoźkolwiek iey dobrze czyni [...]/ tego łobie godnym być zowie: á to ludzie nie rodem áni zacnością ładzą/ ále vczynkiem. *OrzRozm* P2v, P3.

W konstrukcji w funkcji przydawki: »rodu [jakiego]« (39): Wprawdzieć Philokierdowná rodu y vrody ieft marnych: ácz mogłem był y dobrze znácznieyfzey [*znaleźć żony dla syna*] Ale pořtrzegłem fię w tym, że [...] *CiekPotr* 28. Cf Wyrażenia.

Zwrot: »wieść rod [z czego]« (1): Wiódleś fwoy ród wyfoki z domu Tęczynfkiego/ Zkąd vftáwicznie/ iáko z koniá Troiánfkiego/ Ieden po drugim ludzie wielcy wychodzili *KochPam* 80.

Wyrażenia: »krolewskiego rodu« (1): Iáko y Iozeph święty chocia krolewskiego rodu był/ w Bethleem gořpody nie náłáł. *SkarŻyw* 241.

»książęcego rodu« (1): Iefcze do Elekciiey należy wiedzieć, że [*osiadłości*] iedno Polakóm máią bydz dawáné z rodu, á nie Książęcego rodu. *SarnStat* 483.

»miejski rod« (1): A ták byłby práwie [*król*] a Deo datus/ [...] gdyby przez porządek fpráwy lołow ze wżech fthanow był obran/ gdyż y Piałt z Mieyfkiego rodu był wzięt *MycPrz* II C3v.

»nieślacheckiego rodu« = *obscurus Mącz; ignobilis orti Modrz (2): Mącz 257b*; Ktorzi zacni łą cnotą/ á wielkimi przeciwko Rzeczypospolitey zasługami sławni/ ci choćiby nie ślacheckiego rodu byli/ zá śláchćice máią być poczytáni. *ModrzBaz 76*.

»niski (a. niższy) rod« [w tym: *niższego rodu (1)*] (2): *Humilis et minime generosus/ ortus Niski á namniey sławny ród. Mącz 159c*; Widamy tego dofyć/ gdy ludzie [...] popiuią się z tą [...] nádętą [...] nierownością [...]: á z teyże nádętości [...] onym ktorzi łą niższego rodu/ [...] niepomálu w cnoćie y godności náganiáią. *ModrzBaz 19*.

»prostego, z prostego rodu« = *plebeius Modrz, JanStat; sortis humilis Miech [szyk 5:1] (5:1): MiechGlab 64*; Káždey mieyſce dawamy/ choć s proſtego rodu/ Ktora ná chłopie wygra/ hárcuiąc zawodu *BielSat L4*; Przydáło się było w iednym mieſćie [...] / iż niektorego ceklarzá/ człowieká proſtego rodu/ ránił Śláchćic *ModrzBaz 31; BielSjem 27; SarnStat 157 [idem] 921*.

»rodu rycerskiego« (1): Przytimże koſciele wſtawił Biſkupem [...] polaka rodu rycirſkiego z domu á z Herbu Iaſtrzębow *MiechGlab [88]*.

»ślacheckiego (a. ślachtetnego), z ślacheckiego rodu; ślachtetność rodu« = *ortus equestri loco, primi generis Mącz; nobilis generis; generis nobilitas Modrz [szyk 6:1] (5:1;1): Mącz 268d, 327d; BielKron 199v*; Niech też y to káždy obaczy/ co łą nie známi rodzi: iáko bogáctwá/ możność [...]. Przydayże ktemu y ślachtetność rodu/ to ieſt/ herby y meſtwá przodkow *ModrzBaz 57, 86*; Doſtoienſtwá ábo wrzędy Króleſtwá, lámym obywatelóm Szlacheckiego rodu, nie innym máią dáwać. *SarnStat 71, 238*.

»wielkiego rodu« [szyk 4:1] (5): *OrzRozm C2, O3v; SkarŻyw 62; StryjKron 487; Pátrrze przywitánia ich [krakowianek]/ pátrrze też y chodu/ Niechce ręki wyćiągnąć/ iż wielkiego rodu. BielRozm 26*.

»rod wysoki« (1): *KochPam 80 cf Zwrot*.

»zacny (a. zacniejszy) rod; zacność rodu« [w tym: *zacnego rodu (15), z zacnego rodu (1)*] = *genere clarus; generis claritas a. praestantia Modrz; nobilis Vulg [szyk 19:7] (18;8): MurzNT 11; RejWiz 100v; RejZwierz 21v*; Był Waclaw Krol Czelki/ wielkiego y Zacnego rodu Człowiek/ ále nikczemny w íprawách íwych Krolewſkich *OrzRozm C2; Mącz 327d; BielSpr 48; MycPrz II C3v*; A ták y Krolowie/ nie dla zacności rodu máią być obieráni/ ále dla vmieiętności rządzenia Rzeczypospolitey. *ModrzBaz 15v*; Bo niewięcey tobie pomoże zacność rodu/ y ítárożytność domu/ ieſli do niego nieprzyłączyſz cnoty y zacnych vczynekow *ModrzBaz 42, 51v, 54v, 71v, 74v, 136v*; Niechay wie/ íſz ia zacnego rodu będąc/ zełżyć [!] domu íwego niechcę: poki on Stároſtą tey ziemie niezofćanie/ małżonki zemnie niema. *SkarŻyw 150, 56, 62, 63, 459, 509, 573; OrzJan 26; [...] ANNę Z MIROVVA/ którą zacny ród y cnotá/ Vrodá/ obyczáie/ áż pod lámé wrotá Górolotného domu wynofzá bez miáry OſtrEpit A2v; WujNT Luc 19/12, 1.Cor 1/26; CiekPotr 22*.

»znamienitego rodu; znamienitość rodu« = *summo loco Mącz (1;2): GlabGad A3v*; O znamienitoſci ieſy [pani Anny z Górk] rodu/ z ktorego domu y rządu poſzła/ gdiż to káždemu iawno nie zda mi íe potrzeba tu wyſlawiać. *WróbŻółtGlab A3; Mącz 196c*.

Szeregi: »rod a bogactwa« (1): Wiele ich ieſt/ ktorym tákowe wrzędy dawáią tylko względem rodu á bogactw [solius generis ac divitiarum respectu]/ ludziom niećwicżonym *ModrzBaz 115*.

»(nie) rod albo (ani) herb(y)« (2): Ten wierzyk wkázuie/ że dzielność godnego Rzeczypołpłitey Człowieká czyni/ á nie rod/ áni okopćiałe náłze Herby. *OrzRozm* P3, P3.

»rod i majątność« (1): Boć oná iest bárzo łprofna/ [...] gdy kto [...] ná cudze rzeczy czyha/ zdradza/ odprzysięga/ gwałtem bierze [...] á tego y tym podobnych rzeczy wiele nábroiwłzy/ chlubi się rodem y máiętnością łwą [*iactet genus et possessiones suas*] *ModrzBaz* 72.

»rod albo (ani) zacność« (2): ale Rzeczpołpłita máło álbo nic ogláda fyé ná rod/ albo ná zacność czyię *OrzRozm* P2v, P2v.

»zacny a wielkiego rodu« (1): ZA czáfu Claudiuszá z Perfyey/ zacny á wielkiego rodu ludzie/ [...] poprzedawłzy w Perfyey imioná łwoie/ [...] dla miłości Páná náłzego Iezuła [...] / ná wieczne się pielgrzymłtwo y połługi męczennikow S. w Rzmie cierpiájch/ vdáli *SkarŻyw* 62.

3. Pokrewieństwo, stopień pokrewieństwa; *cognatio, gentilitas* Cn (2) :

Wyrażenie: »daleki rod; [kto] daleki w rodzie« (1;1): *GliczKsiąż* G3; Po śmierci iego [króla Węgier, *Andrzeja III*] wielkie zamieszánie było okołó wybieránia krolá/ ábowiem iedni chćieli Kárlá/ drudzy Wacławá Czeńkiego krolewicá/ drudzy Ottoná Bawórkiego/ á włzytcy byli dáłecy w rodzie *BielKron* 302v.

Szereg: »rod a stopień« (1): dáłeko wyęcey rodzicy przeciw płodu łwemu łepiey się záchowác máyá/ ktorim bliźłłfy płod yełt niż bliźni w dáłekim rodzye á łtopnyu *GliczKsiąż* G3.

4. Rodzaj, odmiana, gatunek (16) : żaden też inłly rod myedzy rzeczámı łtworzonymı/ nye rodzi się áby myał być godzyen ku poznanyu Bożemu/ yedno łam człowyek *GliczKsiąż* C8.

rod czego (2): Gdy ma przyść łkończenie łwiátá/ [...] włzytek rod złóści wkaże się w ludzyech. *BielKron* 135v; *Elaeon* – Oleiu rod włzry łłinacy zdrzewa oliwnego. *Calep* 354a.

a. O zwierzęciu (13) : Y z káżdego zwierzęcia y z káżdego ciáłá/ dwoie z káżdego (rodu) w wiedzy ł do łkrzynie *BudBib Gen* 6/19; *KmitaSpit* A2v; W tym się zefłzi [psy] ná mieyłce łobie náznáczone/ Ktorych bełó hániebne woylko niezłiczone. W ktorým się iedni bárzo od drugich mienili/ A różni w rodách rozny łierłzy beli. *CzahTr* D4v.

rod czyj [G pron] (2): *WróbŻółt* 4; Zátym [skowronek] myłłł iákoby mogł też przyść do tego/ Aby się mogł ogládac y łam pijánego. Owa przyłzedł ku temu iż tego dokazał/ Choć piwá iáko żyw rod iego nie warzał. *CzahTr* K4v; [*Leop Lev* 11/18 (*Linde*)].

W połączeniu z nazwą lub przymiotnikiem od nazwy zwierzęcia [w tym: nazwa + rod (4), rod + nazwa (3); rodu [jakiego] (5), z rodu [jakiego] (2)] (7): GAwron iest ptak czarny włzytek/ rodu wroniego, telko iż mnieyłzi *FalZiół* IV 22d, IV 24b; ale kxieża mułłá być gżegzołczego rodu/ ktora nigdi nieznyefie iaia iedno naczudzym gniałdzie y dziatek łama nie karmy. *SeklKat* K4v; *Ossifraga*/ Nieyáki ptak z rodu orłów który kości łamie. *Mącz* 270d, 298c; *Calep* 160b; *KlonWor* 61.

b. Płeć (1) : Nyeuyáłto otho łyn twoy czego yey nye rzekl yzby panyenłtwo była łtraczyła ale yey rzekl z rodu obyczaya yłz była zenczyzna *PatKaz III* 130v.

5. Natura, charakter, istota, własności; *animus* Modrz; *genus* *Calep* (7) :

rod czego (1): *GlabGad* A5 cf Szereg.

Wyrażenie: »rozmaitego rodu« = różnorodny (1): *Multigeneris, quod est multorum generum* – Rozmaitego rodu. *Calep* [678]b.

Szereg: »rod i składność« (1): iż [filozofia] dla obaczenia rodu y fkladności rzeczy przyrodzonych obracza fie y podnofi ku oney pirwzey á wieczney bytności Pana Boga *GlabGad* A5.

Wyrażenia przyimkowe: »z rodu« (2): I tho człowieká v ludzi przykrym á brzydkim czyni/ gdy kto z rodu ma/ iż párkiem śmierdzi. *SienLek* 136v; *Durum a stirpe genus* [...] Twárdziłmy z rodu ludzie/ Syn fskoro fię rodzi/ Nieśiemy iy do rzeki/ że fię w wodzie chłodzi. *ModrzBaz* 110.

»[komu, czemu] w rodzie (a. w rodzie [czyim])« = *podobny do kogoś, czegoś* (3): Ieft y oto tho Ironiey coś w rodzie/ kiedy ktho poštěpek fzkárady czyi/ cudnym przezwiłkiem názowie *GórnDworz* R2v, R5; Do ftátku té nie znaczą twé ná grzbiećie pláty/ Któré coś w rodzie moim/ choćiam ia vbogi *PudlFr* 59.

6. Narodziny, urodzenie, rodzenie (2) :

rod czyj (1): Tu by fie godziło wypifać obyczaj rodu człowieczego, zkąd fie poczyna, albo iako iego rodzenie natura fprawuie *GlabGad* F4.

W przeciwstawieniu: »rod ... śmierć« (1): A boday áni była świátá oglądála: Co bowiem więcéy/ iedno ród/ á śmierć poznála? *KochTr* 5.

Synonimy: **1.** dom, familija, pokolenie, rodzina; **1.a.** dziatki, dzieci, płód, potomek, potomkowstwo, potomstwo; **1.b.** pokolenie; **2.** jenealogija, narod, początek, pokolenie; **3.** bliskość, krew, krewność, powinowactwo; **4.** kształt, narod; **5.** bytność, istność, istota, kształt, postać, przyrodzenie; **6.** narodzenie, porodzenie, rodzenie.

Cf **RODZAJ**